

Beləliklə, ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə 1994-cü il sentyabrın 20-də Azərbaycanın XX əsr tarixində siyasi, iqtisadi və strateji əhəmiyyətinə görə ən mühüm müqavilələrdən biri – Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən “Azəri”, “Çıraq” neft yataqlarının və “Günəşli” neft yatağının bir hissəsinin müştərək işlənməsi və hasilatın pay bölgüsü haqqında saziş imzalandı. Sənəd sonradan “Əsrin müqaviləsi” adlandırıldı. Bu il dünyaca məşhur sazişin 27 ili tamam olur.

Dəyəri 7,4 milyard dollar olan sazişdə dünyanın 7 ölkəsini (Azərbaycan, ABŞ, Böyük Britaniya, Rusiya, Türkiyə, Norveç və Səudiyyə Ərəbistanı) təmsil edən 11 beynəlxalq neft şirkəti (Amoco, BP, McDermott, UNOCAL, ARDNŞ, Lukoil, Statoil, Türkiyə Petrolları, Pennzoil, Ramco, Delta) iştirak edirdi. Onlar tezliklə işçi strukturlar – Rəhbər Komitə, Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) və Məsləhət Şurası yaratdılar. İlk hesablamalara görə, “Azəri”, “Çıraq” yataq-

“Əsrin müqaviləsi” Azərbaycanın çiçəklənməsinə böyük töhfələr verib

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra Prezident Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə yeni neft strategiyası formalaşdırılaraq onun icrasına başlandı. Bu strategiya bir tərəfdən, ölkənin iqtisadi maraqlarının təmin olunmasına, digər tərəfdən, siyasi müstəqilliyin möhkəmləndirilməsinə, müasir, güclü, davamlı iqtisadi inkişafa nail olunmasına gətirib çıxarmalı idi. Eyni zamanda, bu yolla xarici sərmayədarların Azərbaycanın neft yataqlarının işlənilməsinə cəlb edilməsi, xam neftin daşıma yollarının saxələndirilməsi, neft gəlirlərinin səmərəli idarə olunması və Azərbaycanın yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyması nəzərdə tutulurdu. Belə də oldu.

larının və “Günəşli” yatağının dərinlikdə yerləşən hissəsində çıxarıla bilən neft ehtiyatı 511 milyon ton olsa da, sonralar yeni qiymətləndirmələrə aparıldı və neft ehtiyatı 1.072 milyard ton həcmində müəyyən edildi.

Amma “Əsrin müqaviləsi” Azərbaycanın neft yataqlarının işlənməsi ilə bağlı sonuncu saziş olmadı. Ondan sonra ölkəmiz dünyanın 19 ölkəsini təmsil edən 41 neft şirkəti ilə daha 26 saziş imzaladı.

Nəhayət, 1997-ci il noyabrın 7-də “Çıraq” platformasından ilk neft hasil edildi və növbəti mərhələlər uğurla həyata keçirildi. Bundan sonra müqavilənin müddəalarını nəzərdə tutulan müddətdə icra etmək və artan neft hasilatını beynəlxalq bazarlara daşımaq üçün yeni neft kəmərlərinin tikilərək istifadəyə verilməsi zərurəti yarandı.

Əvvəlcə Azərbaycan nefti 1997-ci ilin sonlarında Bakı-Novorossiysk kəməri ilə Qara dənizə ixrac edilməyə başlandı. 1999-cu ildə Qara dənizin digər limanına – Supsaya Bakıdan neft kəməri çəkilib istifadəyə verildi. 1999-cu ilin dekabrında Azərbaycan nefti ilə doldurulmuş ilk tanker dünya bazarlarına çıxarıldı.

2002-ci ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin davamlı söyləri nəticəsində “Əsrin müqaviləsi”ndə nəzərdə tutulan, lakin çoxlarının əfsanə və ya kağız üzərində kəmərs hesab etdiyi əsas neft kəməri – Bakı–Tbilisi–Ceyhanın təməli qoyuldu. Qlobal əhəmiyyət kəsb edən kəmərs Azərbaycanın enerji dəhlizinə çevrilməsi istiqamətində mühüm addım oldu. 2005-ci il mayın 25-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin iştirakı ilə Bakı–

Tbilisi–Ceyhan neft kəmərinin açılışı oldu, 2006-cı ildə isə Türkiyənin Ceyhan limanından Azərbaycan neftinin nəqlinə başlandı.

Ümumilikdə, 2020-ci ilin əvvəlində “Azəri–Çıraq–Günəşli” yataqlar blokunun işlənməsinə 36 milyard dollardan çox sərmayə qoyulub və bu blok üzrə 500 milyon ton neft hasil edilib, eyni zamanda, 40 milyard kubmetrdən artıq səmt qazı hasil edilərək Azərbaycan hökumətinə verilib.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1999-cu il dekabrın 29-da imzaladığı fərmanla ölkənin karbohidrogen gəlirlərinin səmərəli idarə edilməsi, nəsilərarası ədalətli bölgünün təmin olunması və həmin vəsaitlərin prioritet sahələrin inkişafına yönəldilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondu yaradılıb. Qısa müddət ərzində dünyanın ən şəffaf fondlarından birinə çevrilən Dövlət Neft Fondu vəsaitlərin səmərəli və şəffaf idarə olunması sayəsində hazırkı və gələcək nəsillər üçün uzunmüddətli maliyyə gəlirliliyini təmin edir.

**Qasim MƏMMƏDOV,
Azərbaycan Dövlət Neft
və Sənaye Universitetinin
prorektoru**